

Dünya Pastası Sil Baştan

– oktay-guvener · 10 Mart 2025

Dünya ekonomisi, her geçen gün yeni bir güç savaşıyla sil bastana gidiyor. Tekno Kapitalizm ile Sermaye-Üretim Kapitalizminin mücadelesi, oyun kurucu güçlerin küresel ekonomi üzerindeki hâkimiyetini belirlemek için kıyasıya bir yarışa sahne oluyor.

Geleneksel finans ve sanayi devleri, teknoloji merkezli yeni ekonomik aktörlerle mücadele ederken, bu çekişmeyi kenardan izleyen güç dengeleri daha da güçleniyor ve dünya pastası diğerleri için adeta aslanın midesinde bir hal almaya başlıyor.

Geleneksel sermaye odaklı kapitalizm, uzun yıllardır üretim, enerji ve finans sektörleri üzerinden dünyayı yönlendirirken, son on yılda teknoloji merkezli ekonomik yapılar, bu hegemonyayı sarsmaya başladı. Apple, Google, Tesla gibi devler, dünya ekonomisini sadece finans ve sanayi üzerinden değil, veri, yapay zekâ ve dijital altyapı üzerinden kontrol etmeye biat ettirmeye çalışıyor. Bu da ekonomik gücün el değiştirmesine yol açarken, eski düzenin temsilcileri olan büyük petrol ve sanayi şirketleri bu dönüşüme karşı direnç gösteriyor.

Asıl savaşta işte burada başlıyor. Trump'ın arkasında yer alan Tekno kapitalist sermaye Amerika'yı yeniden yapılandırmaya çalışırken, geleneksel sermaye de buna direnmeye çalışıyor.

Teknoloji odaklı yeni ekonomik düzen, geleneksel kapitalizmin üzerine inşa edildiği fiziki varlıkların yerine dijital ve sanal ekonomiyi koyarak, sınırları aşan bir güç alanı oluşturdu. Ancak bu dönüşüm sancısız yaşanmıyor.

Geleneksel sermaye sahipleri, teknoloji devlerinin yükselişini dizginlemek için devlet mekanizmaları ve düzenleyici yasaları devreye sokarken, teknoloji devleri ise küresel siyaseti yönlendiren yeni aktörler olarak sahneye çıkıyor.

Bunca çekişmenin aktörleri arasında siyasetçilerin ve yöneticilerin de olması gerekiyor elbette. Zira arka planda durmayı ve yönetmeyi tercih eden devler, maşa olarak kullanacak sahne aktörlerini de kendisi seçiyor ve göreve getiriyor.

Soğuk Savaş sonrası dünya düzeninde ABD ve Avrupa merkezli sermaye tekelleri, küresel ekonominin ana belirleyicisi konumundaydı. Ancak Çin'in yükselişi ve Rusya'nın enerji piyasalarındaki etkisi, bu düzenin sorgulanmasına neden oldu.

Pandemi sonrası ekonominin yeniden şekillenmesiyle birlikte, uluslararası finans ve üretim hatları yeniden tasarlandı. Özellikle Çin merkezli şirketlerin teknoloji ve enerji piyasalarındaki yükselişi, Batı'nın

uzun süredir kurduğu ekonomik hâkimiyeti tehdit etmeye başladı.

Özellikle de Rusya-İran-Çin yaklaşması ABD ve Avrupa'da büyük bir endişe yaratmış olacak ki, son dönemde beliren ABD-Rusya'nın Ukrayna'da hem fikir olması zeminini yarattı. Trump'ın Rusya'ya zeytin dalı uzatması elbette ki boşa değil.

Çin merkezli yapay zekâ ürünü olan Deepseek Amerikan borsalarını alt üst etti. Çok daha düşük maliyetli bu yapay zekâ programı milyonlarca dolar harcanan yapay zekâ programlarını alt etmiş durumda.

Bugün küresel ticaretin ana oyuncularını değişirken, büyük ekonomik bloklar da yeni stratejiler belirliyor. ABD ve Avrupa merkezli sermaye grupları, Çin ve Asya'nın yükselişine karşı koymak için yeni ticaret ittifakları oluştururken, aynı zamanda enerji ve teknoloji piyasalarında alternatif yollar arıyorlar. Yeni dünya düzeni, sadece devletler arasında değil, küresel şirketler arasında da büyük bir dönüşüme sahne oluyor.

Bu dönüşüm az önce yukarıda sözünü ettiğim ABD-Rusya yaklaşması gibi ülke ve şirket birleşmelerini de beraberinde getiriyor.

ABD ve Rusya arasındaki ilişkiler, Ukrayna üzerinde kendini göstermeye başladı. Ancak bu bir savaş değil tam aksine, Ukrayna'nın sahip olduğu nadir toprak elementleri, bu iki büyük gücün arka planda yaklaşmasına neden oluyor. Batı dünyası, Ukrayna'nın arkasında gibi görünse de İngiltere bu konuda ABD'nin yanında görünüyor.

Dijital devrim ve yeşil enerji dönüşümü için hayati öneme sahip bu elementler, dünya ekonomisinin geleceğini şekillendirecek temel ham maddeler arasında yer alıyor. ABD ve Avrupa, Çin'in bu pazardaki hâkimiyetine karşı bir denge oluşturmak isterken, Rusya ise bu kaynakları kullanarak küresel ticaretin belirleyicisi konumuna gelmek istiyor. Bu yüzden, Ukrayna'daki savaş sadece siyasi ve askeri bir mesele değil, aynı zamanda küresel ekonominin kontrolü için yürütülen bir güç savaşı olarak karşımıza çıkıyor.

Sonuç: Kim Pastadan Daha Büyük Pay Alacak?

Dünya, büyük bir dönüşüm sürecinden geçerken, ekonomik ve teknolojik hegemonya için verilen bu savaş, geleceğin süper güçlerini belirlerken, küresel denklemin nasıl şekilleneceğini de belirleyecektir.

Fakat bu yüzyılın diğerlerinden bir farkı var. Bu yüzyıl, ülkelerin pastayı tek başına yemesine izin vermiyor çünkü geçmişte olduğu gibi üç beş tane dünya devi yok artık. Bu yüzyılda beliren yeni güçler iş birliği ve ortak kazanç zorunluluğunu ortaya çıkardı.

Gelecek yıllarda, büyük ekonomik blokların birbiri ile çarpışacağını göreceğimiz yıllar olacaktır. Ancak şu kesin ki, dünya pastası yeniden paylaşılıyor ve bu süreç, sadece devletlerin değil, şirketlerin ve bizlerin de ekonomik kaderini etkileyecektir.